

СЕКЦІЯ 6 КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО ТА КРИМІНОЛОГІЯ; КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧЕ ПРАВО

УДК 343.353

ПОНЯТІЙНИЙ АСПЕКТ ПРЕДМЕТА ДЕКЛАРУВАННЯ НЕДОСТОВІРНОЇ ІНФОРМАЦІЇ

Бондаренко О.С., аспірант
кафедри кримінального права
Національна академія внутрішніх справ

Досліджено сутність декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, як предмета декларування недостовірної інформації. На підставі аналізу наукових і нормативних джерел запропоновано авторську дефініцію цього поняття та класифікацію ознак антикорупційної декларації.

Ключові слова: декларація особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, офіційний документ, фінансовий контроль, податкова звітність.

Исследована сущность декларации лица, уполномоченного на выполнение функций государства или местного самоуправления, как предмета декларирования недостоверной информации. На основании анализа научных и нормативных источников предложена авторская дефиниция этого понятия и классификация признаков антикоррупционной декларации.

Ключевые слова: декларация лица, уполномоченного на выполнение функций государства или местного самоуправления, официальный документ, финансовый контроль, налоговая отчетность.

Bondarenko O.S. THE CONCEPTUAL ASPECT OF ITEM OF DECLARING FALSE INFORMATION

The essence of the declaration of the person authorized to perform state functions or local government, as a matter of declaring false information. Based on a review of scientific and regulatory sources, the author proposed a definition of the concept and classification of signs anti-corruption declaration.

Key words: declaration of a person authorized to perform state functions or local government, official document, financial control, tax reporting.

Постановка проблеми. У 2014 році було прийнято Закон України «Про запобігання корупції» [1], що передбачав кримінальну відповідальність за декларування недостовірної інформації (неподання та внесення до такої декларації завідомо неправдивих відомостей). Предметом цього злочину є декларація особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування. З огляду на те, що це поняття є законодавчою новелою, важливим є з'ясування сутності декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та надання загальної характеристики її основних елементів.

Ступінь розробленості проблеми. Значний внесок у розробку проблеми податкового та антикорупційного декларування було здійснено К. Бердніковою, Г. Даценко, А. Козловським, Н. Мельничук, В. Пантелеєвим, М. Хавронюком, Ю. Яременко та іншими.

Мета статті – дослідити сутність декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, як предмета декларування недостовірної інформації.

Виклад основного матеріалу. Вимога, щодо фінансового контролю не є антикорупційною новелою. Так, у 1995 році набув чинно-

сті Закон України «Про боротьбу з корупцією», в якому закріплювався обов'язок щодо декларування доходів особами, уповноваженими на виконання функцій держави, а також був наведений перелік таких осіб. Окрім державних службовців і посадових осіб місцевого самоврядування, відповідно до ст. 6 Закону, щорічні публікації в офіційних виданнях державних органів України підлягали відомості про доходи, цінні папери, нерухоме та цінне рухоме майно і банківські вклади Президента України, Голови Верховної Ради України та його заступників, голів постійних комісій Верховної Ради України та їхніх заступників, народних депутатів України, Прем'єр-міністра України, членів Кабінету Міністрів України, Голови та членів Конституційного Суду України, Голови та суддів Верховного Суду України, голови та суддів вищого спеціалізованого суду України, Генерального прокурора України та його заступників, а також членів їхніх сімей. Однак фактичне декларування доходів і видатків вищевказаними особами розпочалося лише з 6 березня 1997 р., коли Наказом Міністерства фінансів України № 58 було затверджено форму декларації про доходи, зобов'язання фінансового характеру та майновий стан державного службовця та особи, яка претендує на зайняття такої посади [2, с. 6–7].

Новий антикорупційний закон, прийнятий у 2011 році, «Про засади запобігання і протидії корупції» запровадив додаткові правові механізми подолання корупції, а також усунув прогалини та невизначеності в правовому регулюванні, існування яких лише сприяло її поширенню серед осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування [3, с. 32], зокрема було збережено вимогу щодо фінансового контролю та одночасно більш детально зафіксовано процедуру подання, перевірки, оприлюднення антикорупційних декларацій. Більше того, Кодекс України про адміністративні правопорушення передбачав юридичну відповідальність за несвоєчасне подання декларації про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру, передбаченої Законом України «Про засади запобігання і протидії корупції».

Щодо сутності поняття «декларація особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування», то воно є багатограним. Адже передусім йому притаманні всі ознаки офіційного документа. Зокрема за змістом антикорупційна декларація, як і офіційний документ, містить юридично значиму інформацію; за формою вона може бути друкованою чи електронною. Крім того, *декларація особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування*, містить передбачені законом реквізити тощо.

По-друге, цей термін є інструментом антикорупційного фінансового контролю, що, у свою чергу, в широкому сенсі є функцією державного управління, тобто системою спостережень та перевірок фінансової діяльності певних суб'єктів (об'єктів) [4, с. 255], що здійснюється компетентними органами держави, місцевого самоврядування та громадськими об'єднаннями, а у вузькому – полягає в нагляді, що об'єднує конкретні форми, методи та важелі використання фінансових ресурсів та законності отриманих доходів уповноваженими суб'єктами [5, с. 287].

По-третє, декларація особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, є різновидом податкової звітності. У Податковому кодексі України відсутнє тлумачення цієї категорії, однак подається перелік її складових: податкова декларація, митна декларація, розрахунки, звіти про використання доходів (прибутків) неприбуткових організацій, фінансова звітність. У наукових джерелах «податковою звітністю», як правило, називають документацию, що містить інформацію про розрахунок податкового зобов'язання, на підставі якої здійснюється нарахування та/або сплата податку, збору (обов'язкового платежу), що підлягає сплаті до бюджету чи державних цільових фондів у встановлені законодавством терміни, що подається платником податків (податковим агентом) у податкові органи [6, с. 175].

Що ж до визначення поняття «декларація особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування», то з огляду на його багатогранність та відповідно до принципу правової визначеності пропо-

нуємо ст. 1 Закону України «Про запобігання корупції» доповнити новим абзацом такого змісту: *декларація особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування*, – це офіційний документ, що подається: особами, уповноваженими на виконання функцій держави або місцевого самоврядування; особами, які претендують на заняття чи обрання на такі посади; особами, які звільняються з цих посад, компетентному органу у встановлені законодавством строки, на підставі яких здійснюється моніторинг способу життя декларанта та фінансова перевірка його доходів, витрат і зобов'язань фінансового характеру.

На нашу думку, аналіз сутності поняття «декларація особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування» необхідно здійснювати, спираючись на її основні елементи, викладені на бланку декларації. Чинний антикорупційний закон суттєво новелізував структуру та зміст цих елементів, що допоможе їх сприйняттю суб'єктом декларування, оскільки скоротить обсяг інформації загального характеру, а елементи, що стосуються доходів та витрат, будуть викладатися більш конкретно.

Ми вважаємо, що для спрощення усвідомлення елементів антикорупційної декларації їх доцільно об'єднати у чотири групи. Перша група – це загальні дані. Зокрема, персональні дані, тобто, прізвище, ім'я, по батькові, реєстраційний номер облікової картки платника податків (серія та номер паспорта громадянина України, якщо особа через свої релігійні переконання відмовилася від прийняття реєстраційного номера облікової картки платника податків та повідомила про це відповідний орган центрального органу виконавчої влади, відповідальний за формування державної податкової політики, і має про це відмітку в паспорті громадянина України). Цей елемент має два компоненти: персональні дані суб'єкта декларування та персональні дані членів його сім'ї. Членами сім'ї, відповідно до ст. 1 Закону України «Про запобігання корупції», є другий з подружжя, діти, у тому числі повнолітні, батьки, особи які перебувають під опікою і піклуванням, інші особи, які спільно проживають і пов'язані з декларантом спільним побутом, мають взаємні права та обов'язки (крім осіб, взаємні права та обов'язки яких не мають характеру сімейних), у тому числі особи, які спільно проживають, але не перебувають у шлюбі [1].

Це визначення поняття «членів сім'ї» витікає зі ст. 3 Сімейного кодексу України, відповідно до якої сім'я створюється на підставі шлюбу, кровного споріднення, усиновлення, а також на інших підставах, що не заборонені законом і не суперечать моральним засадам суспільства. Тобто членами сім'ї є лише особи, які наділені симбіозом трьох ознак: спільне проживання, поєднання спільним побутом та наявність взаємних сімейних прав та обов'язків. Важливим є те, що подружжя вважається сім'єю і тоді, коли дружина та чоловік у зв'язку з навчанням, роботою, лікуванням, необхідністю догляду за батьками, дітьми та з інших поважних причин не проживають спільно [7].

Однак, як зазначає М. Хавронюк, існують випадки, коли доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру чоловіка (дружини), дітей, батьків, рідних братів і сестер, діда, баби, онуків, усиновлювачів, усиновлених, інших осіб, які проживаючи спільно, не підлягають декларуванню. Зокрема, якщо вони не пов'язані спільним побутом, або, проживаючи спільно та будучи певною мірою пов'язані спільним побутом, не несуть жодних взаємних прав та обов'язків [8, с. 172].

Окрім базових персональних даних, перша група елементів антикорупційної декларації включає й дані про місце проживання, а також місце фактичного проживання або поштову адресу, на яку суб'єкту декларування Національним агентством може бути надіслано кореспонденцію; місце роботи (основне, сумісництво, суміщення); місце проходження служби або місце майбутньої роботи (проходження служби); займану посаду або посаду, на яку претендує, та категорію посади (якщо така є) суб'єкта декларування.

Друга група елементів – це відомості про майно та доходи. Зокрема, відомості про об'єкти нерухомого майна, що належать суб'єкту декларування (членам його сім'ї) на праві власності, тобто праві особи на рік (майно), яке вона здійснює відповідно до закону за своєю волею, незалежно від волі інших (одноосібно, сумісно і частково); на праві користування (праві вилучення корисних властивостей речі (майна) на безоплатній чи платній основі); праві оренди, тобто на праві строкового платного володіння майном. Важливим є й те, що декларант зобов'язаний вказувати й відомості про об'єкти незавершеного будівництва та об'єкти, не прийняті в експлуатацію, право власності на які не зареєстроване в установленому законом порядку. До цієї групи належить й інформація про рухоме майно, що має значну цінність (коштовності, предмети антикваріату, самохідні наземні транспортні засоби (легкові і вантажні автомобілі тощо), морські, річкові і повітряні судна); відомості про цінні папери, нематеріальні активи та грошові кошти. Крім того, ця група включає й відомості про доходи, наприклад, доходи від грошового забезпечення, корпоративних прав та інші доходи суб'єкта декларування, в тому числі й допомога по вагітності та пологах, допомога на поховання, суми відшкодувань за майнову або моральну шкоду, отримані декларантом за рішенням суду тощо.

Третя група – це відомості про витрати та зобов'язання фінансового характеру. У сфері антикорупційного декларування до витрат і зобов'язань фінансового характеру належать відомості про фінансове зобов'язання та відомості про всі видатки і правочини. Так, фінансовим зобов'язанням є правовідношення, в якому одна сторона (боржник) зобов'язана вчинити на користь другої сторони (кредитора) певну дію (сплатити гроші тощо) або утриматися від певної дії, а кредитор має право вимагати від боржника виконання його обов'язку). Для потреб антикорупційної сфери законодавець вважає за доцільне вважати фінансовими зобов'язаннями отримані кре-

дити, позики, зобов'язання за договорами лізингу, розмір сплачених коштів у рахунок основної суми позики (кредиту) та процентів за позику (кредиту), зобов'язання за договорами страхування та недержавного пенсійного забезпечення, позичені іншим особам кошти. Щодо вживання законодавцем поняття «видатки», то, на нашу думку, це є не досить доречним, оскільки, ця категорія, як правило, використовується в галузі бюджетного права (видатки – це кошти, спрямовані на здійснення програм та заходів, передбачених відповідним бюджетом: державним або місцевим), і оперування нею для потреб антикорупційної сфери порушує принцип єдності термінології. Тому ми вважаємо, що в цьому елементі декларації поняття «видатки» доцільно замінити поняттям «витрати».

Четверта група – це відомості про корпоративні права (права особи, частка якої визначається у статутному капіталі (майні) господарської організації, що включають правомочності на участь цієї особи в управлінні господарською організацією, отримання певної частки прибутку (дивідендів) цієї організації та активів у разі ліквідації останньої відповідно до закону, а також інші правомочності, передбачені законом та статутними документами), що належать суб'єкту декларування або членам його сім'ї, з зазначенням найменування кожного суб'єкта господарювання, його організаційно-правової форми, коду Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців, частки у статутному (складеному) капіталі товариства, підприємства, організації у грошовому та відсотковому вираженні. Як відомо, згідно з Конституцією України права осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, в контексті права на підприємницьку діяльність обмежуються. Зокрема, державним службовцям, посадовим особам місцевого самоврядування, посадовим та службовим особам органів прокуратури, Служби безпеки України, дипломатичної служби, державної лісової охорони, державної охорони природно-заповідного фонду, центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізацію державної податкової політики та державної політики у сфері державної митної справи тощо заборонено займатися підприємницькою діяльністю. Проте ці особи мають право на окремі правомочності корпоративних прав, наприклад, право на отримання певної частки прибутку (дивідендів) від діяльності господарської організації та активів у разі ліквідації такої організації відповідно до закону. Цей елемент антикорупційної декларації передбачає й надання даних про юридичні особи, кінцевим бенефіціарним власником (контролером), яких є суб'єкт декларування або член його сім'ї.

Крім того, у декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, необхідно фіксувати й інформацію щодо членства суб'єкта декларування в організаціях (об'єднаннях), що діють без мети одержання прибутку. До них належать громадські об'єднання, благодійні

організації, саморегулівні чи самоврядні професійні об'єднання.

Важливим є й те, що ст. 46 Закону України «Про запобігання корупції» [1] передбачає, що декларант зобов'язаний відображати всі доходи, видатки (навіть здійснені за кордоном), вартість майна в конституційно закріпленій грошовій одиниці України – гривні.

Висновки. З огляду на викладене вище поняття «декларація особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування» є законодавчою новелою, яка потребує нормативно-правового окреслення. Основними групами елементів декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, як предмета декларування недостовірної інформації є загальні відомості, відомості про майно та доходи, відомості про витрати і зобов'язання фінансового характеру та відомості про корпоративні права суб'єкта декларування.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Про запобігання корупції : Закон України від 14 жовтня 2014 року № 1700-VII // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2014. – № 49. – Ст. 3186 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1700-18>.
2. Яременко Ю. Декларування доходів особами, уповноваженими на виконання функцій держави / Ю. Яременко,

А. Козловський // Вісник державної служби України. – 2008. – № 3. – С. 6–8.

3. Берднікова К. Удосконалення чинного антикорупційного законодавства та аналіз оновленої системи запобігання і протидії корупції в Україні / К. Берднікова // Адміністративне право і процес. – 2014. – № 2 (8). – С. 31–38.

4. Даценко Г. Вдосконалення складових елементів державного фінансового контролю в Україні / Г. Даценко // Вісник Чернігівського торгово-економічного інституту. Економічні науки. – 2013. – Вип. 2. – С. 254–257.

5. Мельничук Н. Державний внутрішній фінансовий контроль в Україні: стан та перспективи розвитку / Н. Мельничук // Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. – 2011. – № 1. – С. 286–295.

6. Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 року № 2755-VI // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2011. – № 13–14, № 15–16, № 17. – Ст. 112 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.

7. Пантелеев В. Еволюція визначення «Податкова звітність / «Звітність за податками» / В. П. Пантелеев // Сталій розвиток економіки. Всеукраїнський науково-виробничий журнал – 2011. – № 2. – С. 171–176.

8. Сімейний кодекс України від 10 січня 2002 року № 2947-III // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2002. – № 21–22. – Ст. 135 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2947-14>.

9. Хавронюк М. Науково-практичний коментар до Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції» / М. Хавронюк. – К. : Атіка, 2011. – 424 с.

10. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року № 435-IV // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2003 – № 40–44. – Ст. 356 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.